

MEMORIAL
Generał Marii Wittek

dot. przesłanie
teczki

dot. przekazanie
dokonane od
Kresnowalskiej

++
CZARTORYSKA Teresa

AK
W-We

zam. Grodzie-Kowalska

(1923-1967)

3151/WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

++
CZARTORYSKA Tevese
z domu Gnada-Konelska

3151 | WSK

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 –1945)

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne...

IV. Korespondencja

.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”]

VI. Fotografie

I/1 Relacja

- Sytuacja oprac. przez J. Butwilito, 1994, rękopis, kopia, k. 2, s. 1-2

T. 3/51

F/1-1

Teresa Czartoryska - Groda-Kowalska

Wdymata Sieniawskiego i Górnickiego

Urodziła się 1 lipca 1923 w Gołuchowie k/ Kalisza, córka księcia Adama Czartoryskiego i Marii Ludwiki hr. Korwin-Krasińskiej. Była w prostej linii pra-prawnuczką ks. Adama Jerzego Czartoryskiego prezesa Rządu Narodowego podczas Powstania listopadowego 1830/31, a następnie przywódcy Obozu "Hotel Lambert" w Paryżu, niekoronowanego króla Wielkiej Emigracji Polskiej, mecenasa sztuki i nauki.

We wrześniu 1939 r. Teresa z rodziną uciekła przed wkraczającym Wehrmachem do W-wy, gdzie jej babka miała swoją rezydencję przy ul. Kredytowej. Podczas oblężenia W-wy będąc harcerką służyła ocnotniczo w sanitariatach wojskowych i szpitalach, a także kolportowała prasę i spełniała funkcję łączniczki sztabu obrony miasta. W okresie okupacji zdała maturę na tzw. kompletach licealnych, potem zaś studiowała medycynę na tajnych kursach uniwersyteckich. Do Armii Krajowej przystąpiła w 1942/43 r. i była przydzielona do służb sanitarnych. W czasie Powstania sanitariuszka w szpitalu "Kopernika" przy dr. Zbigniewie Tybeńskim, który znał ją jako studentkę z ~~kursów~~ ćwiczeń na tajnych kursach medycyny. Młodszy brat Teresy - Ludwik Adam Czartoryski w wieku 17 lat poległ 24 września przy ul. Racławickiej na Mokotowie idąc po wodę dla rannych kolegów.

Po upadku Powstania Teresa wyszła z chorą matką i ludnością cywilną z miasta i dotarła do Ojcowa pod Krakowem do majątku rodzinnego matki. Pod koniec 1945 r. wyszła za mąż w Bytomiu za Jana Groda - Kowalskiego, ~~zakmierza~~ podchorążego AK na Chełmszczyźnie, który ukrywał się po wejściu Armii Sowieckiej ale potem zgłosił się do II Armii Wojska Polskiego, aby dalej walczyć z najeżdzącą hitlerowskim. Maria Barbara Gueventuerk, córka jego i Teresy pisze ze Szwajcarii:

"..... ojciec doszedł z linią frontu do Budziszyna na Łużycach, gdzie uległ dotkliwej kontuzji. W latach 45-48 był oficerem WP, przeniesiony do Opola, awansował do stopnia kapitana. Za swoje poglądy / prowadzenie żołnierzy w niedzielę do kościoła/ i za nieujawnienie swojej akowskiej przeszłości został aresztowany w grudniu 1948 r. Mama nie wiedziała przez długi czas, gdzie zniknął jej mąż, została bez środków do życia z trójką maleńkich dzieci - Marią, czyli ze mną, młodszą Magdaleną i dopiero urodzonym Wojtkiem, wszyscy byliśmy ~~w~~rodzeni w latach 1946 do 48. Do tego matka chorowała poważnie na gruźlicę.... 4

Ten straszny okres przetrwaliśmy tylko dzięki pomocy sąsiadów, opolskich Ślązaków. Coraz częściej UB nachodziło po nocy nasze mieszkanie, robili rewizje, chcieli zastraszyć matkę.... Tymczasem ojciec skazano na 7 lat więzienia i zdegradowano do stopnia szeregowca. Mama, aby się ratować, poszła do pracy, niestety, była "z urodzenia wrogiem klasowym", mogła co najwyżej pracować jako goniec mimo matury i dwóch lat studiów medycznych. W 1952 ojciec wrócił z więzienia ~~w takim stanie, że~~ ^{ale} ponad rok nie był w stanie podjąć pracy".....

Na jakimś czasie ~~zrobił z siebie~~ ^{brat Władysław} ~~technikum mech. i~~ ~~pracował jako szef komórki racjonalizatorskiej w opolskiej OPALIE,~~ Teresa przechodziła nawroty gruźlicy, ~~w~~ ^w ~~yniki~~ ^{yniki} leczenia były niezadawalające, chciała żyć, została w 1956 r. członkiem ZBoWiDu, udzielała się w miarę sił w harcerstwie, była przez pewien czas drużynową drużyny HAKI im. Bohaterów Monte Casino przy Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu, otrzymała w 1966 medal "Za Warszawę".

Córka jej Maria Barbara pisze dalej :

".....stan zdrowia mamy pogarszał się; od dobrych kilku lat małżeństwo jej z naszym ojcem przechodziło ciężki kryzys, który zakończył się rozwodem. Wówczas ^{ostatni} ~~brat~~ ^{X.} Władysław Czartoryski zamieszkały w Szwajcarii, zdecydował o wyjeździe ~~na~~ na leczenie i polepszenie warunków życia jej i dzieciom. Na początku 1967 matka wyjechała z kraju i przez 8 miesięcy przebywała w szwajcarskim sanatorium, potem przewieźli ją na operację do St. Gallen. Niestety w kilka dni po operacji zmarła w wieku zaledwie 44 lat - 5 listopada 1967 r. ~~ca~~ Ostatnim życzeniem było pochowanie jej w ~~w~~ ^w ~~kochanym~~ Opolu, co też zostało uczynione".

Cała trójka dzieci Teresy żyje w Szwajcarii w Sion i okolicy. Maria Barbara, cytowana powyżej, jest pielęgniarką, ma dwie córki bliźniaczki, z których ^{4ch} jedna uczyniła ją babcią. Druga studiuje ~~język~~ polonistykę, rusycystykę i dziennikarstwo na uniwersytecie we Fryburgu. Siostra Magdalena jest młodszą pielęgniarką, a brat Wojciech - elektrykiem ^{samochoodowym}.

red. JB → (Jazy Butwitto)
3.I.94 r.

CZARTORYSKA Teresa

